

Tkalčić. Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije, 17(2013)

U 17. broju godišnjaka *Tkalčić* radovi su razvrstani u pet skupina: *Rasprave, Arhivsko i knjižno gradivo, Izvori, Osvrti* te *Prikazi knjiga*.

Župa bl. Augustina Kažotića u Lupoglavu (str. 9-170) Stjepana Kožula prvi je od tri opširna članka koji obuhvaćaju više od polovicu stranica ovog broja godišnjaka Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije. Rad se sastoji od uvoda i devet poglavlja u kojima je obrađen Lupoglav kroz povijest, a osobito župa prema raznim arhivskim izvorima, prvenstveno kanonskim vizitacijama, župnim spomenicama te arhivskom gradivu Nadbiskupskog duhovnoga stola. Žarište ovog rada dvije su župne spomenice koje su vrlo bogat izvor za upoznavanje župe, odnosno njezine događajnice te ih autor iscrpno prikazuje: *Memoriale parochiae Lupoglavensis ab anno 1789. inchoatae* i *Liber memorabilium parochiae Lupoglav*. Osim spomenutih izvora koji dokumentiraju život župe, u radu su korišteni brojevi podaci o stanovništvu župe (temeljem šematizama te državnih podataka iz popisa stanovništva), a rad je zaključen popisom i životopisnim crtama lupoglavskih župnika od kraja 18. stoljeća do današnjih dana. Poglavlja su rada: I. Lupoglav tijekom ranije povijesti; II. Župa sa sjedištem u Lupoglavu; III. Što kažu zapisnici kanonskih pohoda od 1753. do 1812. godine; IV. Crkvene zgrade u župi Lupoglav; V. Što kažu zapisnici kanonskih pohoda župi od 1820. do 1910.; VI. Brojbeni podaci o stanovništvu župe Lupoglav; VII. Što otkrivaju župne spomenice; VIII. Što kažu isprave NDS-a o zbivanjima u župi Lupoglav nakon Drugoga svjetskog rata; IX. Redosljed župnika u Lupoglavu.

Jednako je opširan i sljedeći članak, rad Siniše Lajnerta *Hrvatska poljodjelska banka d.d. Zagreb (1901. – 1949.)* (str. 171-349). Banka, koju autor ocjenjuje kao jednu od najvažnijih banaka u povijesti Hrvatske i koja je osnovana na poticaj Prvoga katoličkog kongresa, imala je za cilj unaprijediti privredu i gospodarenje seljačkih zemljoposjednika, dajući što povoljnije zajmove seljačkim udrugama te je tako doprinijela širenju mreže seljačkih zadruga (broj seljačkih zadruga udruženih u savez Hrvatske poljodjelske banke od početnih 69 narastao je u petnaest godina na 351). Članak prati rad banke od osnutka 1901. do likvidacije 1949., kada je socijalističko uređenje, kojemu je težilo jugoslavensko vodstvo, njezinu likvidaciju učinilo neminovnom. Rad obiluje prijepisima izvora što se čuvaju u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu u fondu HR-HDA 532 Hrvatska poljodjelska banka d.d. Zagreb (1901. – 1949.), posebice prijepisima poslovnih izvješća banke za pojedine poslovne godine, a posebno je analiziran arhivski materijal koji govori o likvidaciji Hrvatske poljodjelske banke u socijalističkoj Jugoslaviji. Na petnaest stranica donosi se i popis dioničara Hrvatske poljodjelske banke (temeljem objedinjavanja dva sačuvana popisa iz 1945. i 1951. godine). Zanimljivo je da je isti autor u prošlom broju *Tkalčića* objavio rad o Hrvatskoj katoličkoj banci, a u *Tkalčiću* za 2014. objavljen mu je i rad o Hrvatskoj katoličkoj šteditoni.

Ovaj, 17. broj *Tkalčića*, objavljen je u godini 80. obljetnice osnutka Karitasa Zagrebačke nadbiskupije (1933.), kojemu je i posvećen znatan prostor u dva rada Stjepana Razuma. Prvi rad nosi naslov *Karitas Zagrebačke nadbiskupije* (str. 351-507). Članak prati život, rad, hodočašća i druge raznovrsne pothvate i akcije Karitasa i njegovih brojnih kuća kroz 80 godina postojanja, osim u razdoblju 1946. – 1967., kada odlukom komunističkih vlasti nije postojao. Rad Karitasa prati se kroz tri razdoblja: I. 1933. – 1946. (Karitas Zagrebačke nadbiskupije, Vlaška 36); II. 1967. – 1990. (ured Međunarodnog karitasa u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu, Kaptol 31); III. od 1990. do danas (Karitas Zagrebačke nadbiskupije). Dio rada posvećen je i proslavama raznih obljetnica Karitasa, a posljednjih 55 stranica obuhvaća popis zaposlenih radnika i dragovoljaca Karitasa. Osim korištenja arhivskih izvora, radu dodatnu vrijednost daje i iscrpno konzultiranje informativnog mjesečnika Karitasa *Novosti*, kao i informativnoga listića *Caritas*, časopisa *Betanija* te niza članaka objavljenih o Karitasu i njegovim aktivnostima u *Glasi Koncila*.

Cjelinu *Rasprave* završava članak Matije Berljaka *Odnos teološkog društva „Kršćanska sadašnjost“ prema Katoličkom bogoslovnom fakultetu i nadbiskup Franjo Kuharić* (str. 509-527). Objavljivanjem četiriju isprava (dva pisma Svetog zbora za katolički odgoj i dva pisma kardinala Kuharića) pisac rasvjetljava pozadinu rješavanja problema nastalog 1977. godine zbog osnivanja Teološkog društva „Kršćanska sadašnjost“ i svrstavanja nekih profesora Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu na stranu režima, a posljedice čega se osjećaju još i danas, pogotovo vezano uz personal KBF-a. Pisac članak objavljuje zbog, kako sam kaže, „poluistina, čak i laži o ustanovama i ljudima, u ovom slučaju, o [...] Franji Kuhariću“, a povod je knjižica objavljena kao prilog jednog broja *Večernjega lista* 2013., u kojoj se krivo tumači uloga Franje Kuharića. Na tešku situaciju gotovo blokade rada na KBF-u reagirao je tadašnji zagrebački nadbiskup Kuharić, koji je, vjeran Svetoj Stolici, tražio da se svećenici ne udružuju mimo kompetencije biskupa, odnosno da napuste TDKS te da ne uvlače razdore u Crkvu jer Društvo nije bilo ustanovljeno na statutu koji bi odobrila crkvena vlast. Iako se Kuharićev stav (namjerno) pogrešno tumačio, isprave koje pisac donosi, a čiji je sadržaj donedavno bio nepoznat i mnogima koji su izravno bili uključeni u cijeli problem, njegov stav u potpunosti rasvjetljuju.

Skupinu *Arhivsko i knjižno gradivo* otvara članak Alojza Jembriha *Prvi gradišćanskohrvatski lekcionar Horvaczko evangyelye (1732.) i kajkavski Szveti Evangeliumi (1651., 1694., 1730.)* (str. 529-554). Usporedbom tekstova i primjerima pisac pokazuje jezično naslanjanje *Horvaczkoga evangyelya* na kajkavske *Szveti evangeliume*. Donosi pregled dosadašnjeg pisanja literature o *Horvatskom evandlju*, što se događalo s raznim primjercima istoga, te podatke o njegovoj rasprostranjenosti i korištenju. Potom slijedi usporedba tekstova *Horvacko evandlje* i *Sveti evangeliumi*. Prvo su analizirane sadržajne podudarnosti i razlike, a zatim jezične.

Prvi zaokruženi fotografski prikaz današnjega parka Maksimir opisan je u radu Hrvoja Gržine *Album fotografija „Jurjaves“ Ivana Standla, posvećen nadbiskupu*

Jurju Hauliku (str. 555-568). Taj album prvi je u nizu fotografskih projekata što ih je Standl izveo na prostoru Hrvatske, dokumentira izgled parka u njegovim prvim desetljećima, a vrijedan je i zbog toga što fotografije dokumentiraju i pojedine dijelove parka koji danas više ne postoje. Njihov autor, rodom iz Praga, predstavljen je u članku biografijom te detaljnim opisom albuma njegovih fotografija koji je pohranjen u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu. Autor je analizirao svaku fotografiju albuma posvećenog zagrebačkom nadbiskupu Jurju Hauliku 1867., a nekoliko je fotografija i objavljeno u ovom članku. Opisuje se i sudbina nekih dijelova parka (kućica za labudove na prvom jezeru, spomenik sv. Jurja).

Karitasu Zagrebačke nadbiskupije posvećen je još jedan članak Stjepana Razuma: *Časopisi Karitasa Zagrebačke nadbiskupije* (str. 569-581). U radu su predstavljeni časopisi što ih je Karitas izdavao tijekom svoje povijesti, a važan su izvor za proučavanje karitativne djelatnosti unutar Zagrebačke nadbiskupije: *Karitas, Vjesnik „Karitasa Nadbiskupije zagrebačke“, Betanija, Caritas danas, Centar za djecu-žrtve rata – Brezovica: Bilten, „Glasilo“ podružnice Susedgrad, Novosti, Pri bolesničkom krevetu i Caritas*. Autor donosi osnovne podatke o svim časopisima, razdoblje izlaženja, suradnike, pripreme za izlaženje časopisa te niz tehničkih detalja zapaženih kod pojedinog časopisa.

Dio *Izvori* započinje drugi članak Alojza Jembriha objavljen u ovom broju *Tkalčića: Pisma biskupa Jurja Posilovića Vatroslavu Jagiću (1886. – 1901.)* (str. 583-610). Tema pisama koja se čuvaju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, u ostavštini pohranjenih pisama Vatroslava Jagića, glagoljica su i glagoljski spomenici. Pisma su nastala u vrijeme kada je Posilović bio senjsko-modruški biskup pa je jasna njegova zauzetost za glagoljicu. U članku su pisma objavljena u cijelosti te su popraćena bilješkama, a u Prilogu je objavljena i *Poslanica svećenstva Dalmacije, Hrvatske i Istre u pogledu glagoljice za sastanak biskupa u Rimu od 25. svibnja do 7. lipnja 1905*. Poslanicu je podupro i Posilović, što je, uz pisma, jasan dokaz njegova interesa za glagoljicu i crkvenoslavenski jezik.

Počasni doktorat Zagrebačkog sveučilišta Frani Buliću rad je Ivana Mirnika (str. 611-679), a temelji se na pismohrani Rektorata Sveučilišta u Zagrebu, dnevnom tisku i knjižici koju je objavio nećak Frane Bulića. U uvodnom tekstu pisac donosi malu povijest počasnih doktorata Zagrebačkoga sveučilišta ističući neke zanimljivosti i posebnosti, ali i kontroverze o prešućivanju nekih počasnih doktorata. Donosi se i popis počasnih doktora Sveučilišta u Zagrebu, a potom slijedi tekst koji nas uvodi u proceduru promaknuća don Frane Bulića. Veći dio članka posvećen je prijepisima spisa koji se odnose na promaknuće Frane Bulića u počasnoga doktora (prijedlozi za imenovanje, prihvaćanje prijedloga, obavijesti o promaknuću, pozivnice na promaknuće, redosljed događanja kod promaknuća, uvodni govor rektora Vladimira Varičaka, govor Frane Bulića kao zahvala za počasni doktorat i sl.). Na kraju članka objavljen je i prijepis teksta spomen-knjižice Ivana Bulića *Svečana promocija na počasnoga doktora filozofije Zagrebačkoga sveučilišta monsignora Frana Bulića, direktora Arheološkoga muzeja u Splitu i pokrajinskoga konservatora za stare spomenike, dneva 3. decembra 1921*.

Posljednji članak ovoga broja *Tkalčića* rad je Jasne Požgan *Agrarna reforma na posjedima župe Sveti Martin na Muri* (str. 681-708). Jasna je Požgan i u *Tkalčiću* za 2010. i 2011. godinu objavila radove vezane uz agrarnu reformu u Međimurju. Nakon kratke povijesti župe, autorica opisuje sam postupak oduzimanja imovine župi Sv. Martin na Muri te donosi prijepise 14 isprava koje se odnose na taj predmet.

Redovita suradnica *Tkalčića* i članica njegova uredništva Agneza Szabo autorica je dvaju osvrtâ: *Osvrt na rad i značenje međunarodnog znanstvenog skupa „Obitelj Ožegović“ održanog u Križevcima 15. i 16. studenog 2012.* te *Arheološko blago Starog grada Krapine. Osvrt u povodu otvaranja stalnog postava izložbe u Krapini (2012.)*. U skupini *Prikazi knjiga* objavljeni su prikazi pet knjiga te jedan tekst s predstavljanja knjige, redom kako slijedi: Anto Orlovac *Leksikon pokojnih svećenika Banjolučke biskupije* (prikaz je napisao Stjepan Kožul); Ivan Damiš *Međimurski svećenici djelatni od 1900. do 1945. godine* (Stjepan Kožul); Vladimir Trkmić *Tuheljski zapisi* (Stjepan Kožul, predstavljanje knjige); s. Maneta Mioč *Sestre služavka Malog Isusa u Metkoviću (1912. – 2012.)* (Agneza Szabo); Ljubomir Antić *Velikosrpski nacionalni problemi. Ishodišta i posljedice* (Ivan Tomljenović) te Ivan Mirnik *Dvostruki počasni doktorat Zagrebačkoga sveučilišta 1916. godine* (Ivica Zvonar).

Časopis uobičajeno zaokružuju *Pravila Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“*, *Ljetopis Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“*, *Popis društvovnih članova*, *Popis ploča i svjetlopisa*, *Kazalo osoba*, *mjesta i pojmova*, *Pregled sadržaja* te *Dopune i ispravci pogrešaka* u 16. broju godišnjaka *Tkalčić*.

Ivanka Magić